

DIVERSITAS

DIVERSITAS je medzinárodný program, ktorý začal r. 1991, teda rok pred Konferenciou OSN v Riu de Janeiro (1992), s podporou UNESCO, IUBS a SCOPE, aby uľahčil a urýchlil vedecký výskum biodiverzity. Spolupráca s Dohovorom OSN o biologickej diverzite začala r. 1996, memorandum o spolupráci bolo podpísané o rok neskôr.

Cieľom programu je prispieť k poznaniu stavu v oblasti výskumu biologickej diverzity. Zameraný je na biodiverzitu a fungovanie ekosystémov, vznik, udržiavanie a úbytok biodiverzity, ako aj na jej inventarizáciu, klasifikáciu a monitoring. Mal by poskytnúť presné vedecké informácie a predikčné modely o stave biodiverzity a udržateľného využitia biotických zdrojov Zeme a vybudovať celosvetovú kapacitu pre formujúcu sa vedu o biodiverzite.

DIVERSITAS je jediný program, ktorý podporuje a koordinuje rozsiahly výskum vo vedách zameraných na biodiverzitu na globálnej úrovni. Je relevantný s cieľmi Agendy 21 a Dohovoru OSN o biodiverzite.

V r. 2001 sa vytvoril nový integračný program s vedeckým plánom pre DIVERSITAS, zameraný na zmeny biodiverzity. Chápe ich nielen ako výsledok vlastnej evolučnej a ekologickej dynamiky, ale aj zámernej i neúmyselnej činnosti človeka. Preto treba budúce spoločenské aktivity zamerané na udržiavanie akceptovateľnej úrovne biologickej diverzity na našej planéte položiť na vedecké základy.

Program DIVERSITAS je zameraný na ťažiskové vedecké projekty, prierezové siete a spoločné projekty svetového systému vedecké-

ho partnerstva. Je to medzinárodný rámec na podporu spolupráce vo výskume. Má dva hlavné ciele: 1. podporovať integratívnu vedu o biodiverzite spájajúcu biologické, ekologické a spoločenské disciplíny v úsilí o vytvorenie sociálne relevantných nových poznatkov, 2. poskytnúť vedecký základ ochrane a udržateľnému využívaniu biodiverzity. Tieto ciele sa snaží dosiahnuť systémom existujúcich vedeckých poznatkov, identifikáciou medzier v poznaní a vynárajúcich sa otázok, ako aj podporou nových vedeckých iniciatív, ktoré vytvárajú mosty medzi krajinami a disciplínami. Program tiež skúma politické implikácie vedy o biodiverzite a zverejňuje ich na politických fórach vrátane medzinárodných dohovorov.

Poskytuje dôležité prepojenia medzi lokálnymi/regionálnymi programami biodiverzity a medzinárodnými iniciatívami DIVERSITAS a pomáha nadviazať silné prepojenia s vládnymi agentúrami a riadiacimi pracovníkmi.

Ťažiskové vedecké projekty DIVERSITAS sú zamerané na:

- **bioDISCOVERY** – lepšie poznanie rôznorodosti života a jej zmien, posúdenie, koľko biodiverzity je na Zemi, rozvoj vedeckej základne monitorovania biodiverzity, podporu založenia observatórií biodiverzity, pochopenie a predpovede zmien biodiverzity,
- **bioGENESIS** – lepšie poznanie vzniku a vývoja diverzity vrátane vzniku druhov a adaptácie,
- **ecoSERVICES** – pochopenie a hodnotenie ekosystémových služieb, najmä zameraním na vyššie (väčšie) škály a väčšiu

šírku biologickej hierarchie, vývoj účinných postupov na koordináciu zmien v štruktúre a fungovaní ekosystémov so zmenami ekosystémových služieb, posúdenie odpovedí človeka na zmeny ekosystémových služieb a spätných väzieb na ekologické systémy a sledovanie dôsledkov zmien biodiverzity na ľudské zdravie,

- **bioSUSTAINABILITY** – podporu udržateľnejšieho využívania biodiverzity, vývoj nových poznatkov pre potreby politikov na tvorbu rozhodnutí (predovšetkým hodnotenie účinnosti bežných spôsobov ochrany a udržateľného využívania biodiverzity, výskum spoločenských, politických a ekonomických hnacích síl úbytku biodiverzity, preskúmanie spoločenského výberu a rozhodnutí, a spoznanie interakcií medzi ľuďmi a biodiverzitou v urbárnych ekosystémoch.

Prierezové siete programu zahŕňajú otázky smerujúce ku všetkým štyrom ťažiskovým výskumným projektom, pričom zohľadňujú špecifické témy alebo ekosystémy. Sú to: celosvetové posúdenie biodiverzity horských ekosystémov (GMBA – *Global Mountain Biodiversity Assessment*), agrobiodiverzita a biodiverzita sladkovodných ekosystémov.

Program sa podieľa na vytvorení celoplanetárneho systému vedeckého partnerstva (*Earth System Science Partnership – ESSP*), od r. 2001 podporuje integrovaný výskum tohto systému, jeho štruktúru a fungovanie. ESSP považuje planétu Zem za zložitý a citlivý systém, regulovaný fyzikálnymi, chemickými a biologickými procesmi a v súčasnosti ovplyvňovaný ľudskou činnosťou v takom rozsahu, ako nikdy predtým. Partnermi DIVERSITAS sú WCRP – *World Climate Research Programme* – Svetový program výskumu klímy, IGBP – *International Geo-*

sphere-Biosphere Programme – medzinárodný program Geosféra-Biosféra, IHDP – *International Human Dimension Programme* – medzinárodný program celosvetových zmien životného prostredia s ohľadom na ľudský rozmer. Spoločné projekty sú zamerané na stratégie spojené s poskytnutím potravín a socioekonomickými dôsledkami adaptácie (GECAFS – *Global Environmental Change and Food Systems* – Globálna environmentálna zmena a potravinový systém), skúmanie uhlíkových cyklov a energetických systémov (GCP – *Global Carbon Project* – projekt Globálny uhlíkový cyklus), hodnotenie úlohy ľudí pri zmene globálneho obehu vody (GWSP – *Global Water System Project*) a skúmanie dôsledkov globálnej environmentálnej zmeny na ľudské zdravie so zámerom vytvoriť stratégie na adaptáciu a zmiernenie týchto dôsledkov.

DIVERSITAS hľadá odpovede na zložité vedecké otázky spojené

s úbytkom a zmenou biodiverzity v celosvetovom meradle tým, že zakladá a koordinuje medzinárodné a multidisciplinárne siete vedcov, ktorí pracujú v oblasti biologickej diverzity a formuluje vedecké priority. V týchto prioritách sa zdôrazňuje potreba Dohovoru OSN o biologickej diverzite a mnohých ďalších programov na ochranu biodiverzity a sú tiež inšpiratívne pre mnohé národné výskumné programy zamerané na rozvoj vedy o biodiverzite.

DIVERSITAS inicioval Medzinárodný rok pozorovania biodiverzity (2001 – 2002). Jeho cieľom bolo 1. podporiť a integrovať výskum biodiverzity s dôrazom na jej holistické chápanie, 2. zvýšiť komunikáciu v širokom spektre vedeckej podložených informácií o biodiverzite a jej význame pre ľudskú pohodu. Medzinárodný rok pozorovania biodiverzity sa stretol s ohlasom vo viac ako 150 kraji-

nách prostredníctvom 106 projektov.

Program DIVERSITAS založili preto, aby inicioval vedecký výskum v najrôznejších oblastiach biodiverzity, ktorý by hľadal odpovede na otázky, ako biodiverzita podporuje život na Zemi, aké sú dôsledky jej úbytku na prežívanie ľudí a ekosystémov a ako ju možno udržateľne využívať a chrániť.

Sekretariát medzinárodného programu vedy o biodiverzite DIVERSITAS sídli v Paríži a vydáva v trojmesačných intervaloch elektronický spravodaj, ktorý informuje verejnosť o všetkých aspektoch programu (<http://www.diversitas-international.org>).

Pavol Eliáš

DIVERSITAS
an international programme of biodiversity science

Rozvíjanie stratégie výskumu biodiverzity v Európskej únii

Rozvíjanie stratégie výskumu biodiverzity patrí k subprioritám 6. rámcového programu Európskej únie *Globálne zmeny a ekosystémy*. V súčasnosti už ľudstvo začína pociťovať následky globálnej zmeny klímy, najmä na zložkách jednotlivých ekosystémov. Postupne sa dajú očakávať ich výrazné zmeny prejavujúce sa hlavne stratou biodiverzity.

Výskum biodiverzity v krajinách Európskej únie má dlhú a úspešnú tradíciu. Stovky projek-

to financovaných z národných i európskych fondov priniesli množstvo cenných a dôležitých informácií o stave a zmenách biodiverzity. Treba však vyvinúť jednotnú stratégiu, ktorá by aj počas ďalších rokov umožnila výskum biodiverzity. Získané informácie pomôžu riešiť závažné problémy straty prírodného dedičstva.

Slovenská republika je zapojená prostredníctvom Ústavu krajinej ekológie SAV do projektu BioStrat (*Developing the EU Biodiver-*

Smrečiny v Belianskych Tatrách. Foto: R. Kanka